

REPUBLIKA SLOVENIJA USTAVNO SODIŠČE

Pritrdilno ločeno mnenje sodnika Testena

1. Glasoval sem za izrek v celoti, soglašam tudi z nosilnimi razlogi obrazložitve odločbe. Obrazložitev odločbe pa na številnih mestih utemeljuje ne samo (proti)ustavnost, ampak tudi večjo ali manjšo (ne)smotrnost takšne ali drugačne zakonske ureditve posameznih vprašanj denacionalizacije. Še v večji meri se gibljejo v okvirih presoje (ne)primernosti, ne pa izrecno samo presoje (ne)skladnosti z Ustavo obstoječe ureditve in ureditve, kot bi izhajala iz referendumskih predlogov, utemeljitve v ločenih mnenjih sodnikov, ki so ostali v manjšini (n.pr. s sklicevanjem na to, kako so posamezna vprašanja urejena v primerljivih zakonodajah v drugih državah, s smiselnim ali izrecnim sklicevanjem na to, da bi (bil?) lahko zakonodajalec posamezna vprašanja uredil tudi drugače kot jih je in podobno).

Temu se odločba in ločena mnenja niso mogla izogniti, ker tudi pobudniki referendumu predlagane spremembe Zakona o denacionalizaciji utemeljujejo z neustreznostjo, delno tudi škodljivostjo, manj pa z neustavnostjo dosedanje ureditve.

2. Glede na to se mi zdi potrebno opozoriti na to, da se Ustavno sodišče pri odločanju o ustavnosti referendumskih vprašanj ni opredeljevalo do tega, ali so posamezne rešitve v Zakonu o denacionalizaciji tudi najprimernejše. Pri ureditvi vprašanj, vezanih na prehod Slovenije iz enega v drug političen in gospodarski sistem je imel zakonodajalec zelo široko polje lastne presoje, kako bo uredil posamezna vprašanja: predvsem način spremembe družbene lastnine v pravo lastnino ("z znanimi lastniki") je bil skoraj v celoti zunaj polja ustavne nujnosti.

Pri sprejemanju tkim. tranzicijskih zakonov je imel zakonodajalec na razpolago številne izbire, ki so bile tedaj enako skladne z Ustavo, s stališča različnih interesov pa seveda različno primerne. Tedaj so se nosilci posameznih interesov lahko povsem legitimno sklicevali tudi na to, kako so posamezna vprašanja urejena v drugih državah in se zavzemali za različne modele lastninjenja, denacionalizacije, prodaje stanovanj in podobno.

3. Razprave o tem, kje je zakonodajalec napravil napako, se lahko v strokovni in politični javnosti povsem legitimno nadaljujejo še tudi potem, ko so bili ustrezni predpisi sprejeti in na nekaterih področjih tudi v celoti izvedeni. Vendar pa si je zakonodajalec s tem, da je uzakonil določeni model tranzicije na posameznem področju, možnost in polje lastne (naknadne) presoje močno zožil: vprašanja, ki jih je z zakonom uredil, so se s polja proste presoje v celoti preselila na polje ustavne nujnosti: vsaka sprememba pravil v času, ko postopki še tečejo pa tudi potem, ko so pravnomočno končani, je podvržena ustavnopravnim omejitvam, ki jih določajo načela, izražena v 2. členu, delno v 33. členu in v 155. členu Ustave. Posebej ostro se to vprašanje zastavlja v primerih, ko zakonske določbe niso v celoti uresničene zato, ker država po svojih organih ni odločila v rokih, ki jih določajo predpisi. Ponavljam, da utemeljitev večinske odločbe in tudi utemeljitve v odklonilnih ločenih mnenjih vsebujejo tudi oceno teh ustavnosodnih kriterijev, kljub temu pa nekateri, mestoma celo prevladujoči poudarki v odločbi in v ločenih mnenjih puščajo vtis, da smo posamezni sodniki nasedli pobudnikom referendumu in sprejeli politično - vrednostni kriterij pri presoji ustavnosti posameznih referendumskih vprašanj.

4. Ob tem, da so bili politično interesni razlogi za predlagane spremembe ZDen vsaj pri pobudnikih referendumu ves čas v ospredju, pa ni mogoče zanemariti, da za nekatere spremembe posameznih določb ZDen lahko govorijo tudi pomembni ustavnopravni razlogi, ki so pretehtali tudi pri koleghih sodnikih, ki so glasovali proti sprejeti odločitvi, zlasti določba, da je Slovenija socialna država. Razloge, zakaj so pri meni ob presoji ustavnosti predlaganih sprememb Zakona o denacionalizaciji nad razlogi socialne države pretehtala načela pravne stabilnosti in varstva zaupanja v pravo, kot sestavini določbe, da je Slovenija pravna država, ustavna določba o enakosti, pa tudi varstvo pravice do zasebne lastnine ter prepoved retroaktivnosti, sem (si) ponazoril s primerom, ki je zaenkrat samo hipoteza, vendar pa ima precejšnjo oporo v načinu razmišljanja nekaterih upoštevanja vrednih socialnih in interesnih skupin v Sloveniji. Gre za to, kako določene družbene skupine gledajo na Zakon

o lastninskem preoblikovanju (ZLPP) in na Stanovanjski zakon (SZ). Zanimivo in značilno je, da se pobudniki sprememb teh predpisov sklicujejo na podobne vrednostne in ustavnopravne razloge kot pobudniki sprememb Zakona o denacionalizaciji.

5. Problemi so torej resni, vendar pa glede na to, kako se jih nekateri lotevajo, velja, da *difficile est satyram non scribe*. Dovolil sem si torej ugibati, kako bo nasprotna stran oblikovala in utemeljila svoje (referendumske) predloge.

a) ali ste za to, da se ZLPP in SZ spremenita tako, da ne morejo sodelovati pri notranjem lastninjenju in da ne morejo odkupiti stanovanj osebe, ki so bile pred demokratičnimi spremembami sistema vodilni delavci v družbenih pravnih osebah in tisti, ki so bili v vodstvu tedanjih družbenopolitičnih organizacij (zveze komunistov, sindikatov in socialistične zveze delovnega ljudstva)?

Kratka obrazložitev: vprašanje je korelat prvemu vprašanju iz izpodbijane referendumske pobude. Položaj nosilcev prejšnje nelegitimne oblasti in privilegijev, ki so iz tega izhajali, je analogen položaju fevdalcev - na podlagi svojega fevdalnega položaja - tedaj se je to imenovalo "moralno politična neoporečnost" so dobili privilegirani položaj, Slovenija kot demokratična republika pa teh privilegijev ne more ohranjati še naprej. Moralno politično neoporečne osebe so idejni nasledniki tistih, ki so v Sloveniji nasilno uvedli komunizem, ki je za petdeset let suspendiral človekove pravice, ustavil gospodarski razvoj, Slovenijo sovjetiziral in nato balkaniziral in jo izločil iz družbe civiliziranih narodov Evrope.

b) ali ste za to, da se ZLPP spremeni tako, da z notranjim lastninjenjem posameznik ne more pridobiti deleža na družbenem kapitalu, ki bi presegal vrednost en milijon SIT? Ali ste za to, da se SZ spremeni tako, da posameznik, skupaj s svojimi družinskimi člani, ne more odkupiti več kot eno stanovanje, ki pa ne sme presegati največ dvakratne površine zanj primerne stanovanja po SZ?

Kratka obrazložitev: vprašanje je korelat drugemu vprašanju iz izpodbijane referendumske pobude. Za takšno spremembo govorijo razlogi socialne države. Znano je, kako neverjetno so se z notranjim lastninjenjem obogatili posamezniki. Izkušnje so pokazale, da so notranji lastniki najmanj učinkoviti lastniki kapitala. Pokazala se je "privatizacijska luknja", ki je zakonodajalec ob sprejemanju zakona ni predvidel, zaradi česar bo moral v privatizacijo vključiti dodatno državno premoženje.

Popolnoma nesprejemljivo je, da so v državi, ki ima na trgu cene stanovanj in najemnine, ki so višje od evropskih, privilegirani posamezniki s plačilom simboličnih zneskov pokupili po več stanovanj, zaradi česar je bil popolnoma uničen stanovanjski sklad javnega sektorja, ob tem pa država ni sposobna rešiti najnujnejših stanovanjskih potreb socialno ogroženih, mladih družin, intelektualcev in tistih, ki stanujejo v stanovanjih, ki bodo predmet denacionalizacije.

c) Ali ste za to, da za premoženje, ki presega obseg, določen v vprašanju pod a) in b), ne pripada nobena odškodnina, tako pridobljena (vrnjena) stanovanja in deleži na kapitalu pa morajo ostati v javni lasti?

Kratka obrazložitev: vprašanje je korelat tretjemu vprašanju iz izpodbijane referendumske pobude. Dodatne obrazložitve ne potrebuje, saj so razlogi za takšno ureditev v celoti enaki kot za ureditev po spornem tretjem referenduskem vprašanju. d) Ali ste za to, da se opravijo obvezne revizije vseh končanih postopkov lastninskega preoblikovanja in vseh sklenjenih pogodb o prodaji družbenih stanovanj, v primerih, ko je izkazana verjetnost, da je prišlo do oškodovanja družbenega premoženja oziroma do kršitve pravil, izraženih v vprašanjih a) do c)?
Kratka obrazložitev: vprašanje je korelat četrtemu vprašanju iz izpodbijane referendumske pobude. Dodatna obrazložitev ni potrebna: razlogi, ki narekujejo takšno rešitev in vprašanja, ki jih takšna ureditev sproža, so povsem analogna tistim, ki jih vsebuje izpodbijano referenduskó vprašanje.

6. Ob presoji izpodbijanih referenduskih vprašanj se mi glede na povedano ni bilo potrebno opredeliti do tega, ali bi bila ureditev, kakršno predlagajo pobudniki referenduma, ustrežnejša in pravičnejša od ureditve v obstoječem zakonu. Glede na to, da je bil ZDen že sprejet, bi bila takšna naknadna ureditev protiustavna. Ker je zakonodajalec uredil tudi vprašanje lastninjenja in prodaje stanovanj, (tudi ti postopki še niso v celoti končani) mi tudi ni potrebno povedati, ali bi bila drugačna

ureditev teh vprašanj (na primer takšna, kot se mi je zapisala v točki 5 tega ločenega mnenja) ustrežnejša in pravičnejša od obstoječe ureditve na tem področju. Čas za morebitna takšna razmišljanja je bil, dokler predpisi niso bili sprejeti. Ali bi bile sedaj takšne spremembe skladne z Ustavo, pa bo treba povedati, če se bo to vprašanje pojavilo pred Ustavnim sodiščem. Če namerava kdo predlagati takšne spremembe, lahko iz tega ločenega mnenja dovolj zanesljivo ugotovi, kaj si zaenkrat mislim o njihovi skladnosti z Ustavo.

Franc Testen